

ISSN 0134 — 6393

**ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ
УМАНСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
САДІВНИЦТВА**

засновано в 1926 р.

**Частина 2
Економіка**

**ВИПУСК
81**

Умань — 2012

УДК 63(06)

Включено до переліків №1 і №6 фахових видань з сільськогосподарських та економічних наук (Бюлетень ВАК України №8 і №11, 2009 рік).

У збірнику висвітлено результати наукових досліджень, проведених працівниками Уманського національного університету садівництва та інших навчальних закладів Міністерства аграрної політики та продовольства України і науково-дослідних установ НААН України.

О.О. Непочатенко — доктор економ. наук (відповідальний редактор),
В.В. Манзій — кандидат с.-г. наук (заступник відповідального редактора),
О.І. Здоровцов — доктор економ. наук, Т.Є. Кучеренко — доктор економ. наук,
Л.В. Молдаван — доктор економ. наук, А.С. Музиченко — доктор економ. наук,
Ю.О. Нестерчук — доктор економ. наук, О.О. Шкільний — доктор економ. наук,
В.С. Уланчук — доктор економ. наук, С.П. Полторецький — кандидат с.-г. наук (відповідальний секретар).

Рекомендовано до друку вченою радою Уманського НУС, протокол № 4 від 11 грудня 2012 року.

Адреса редакції:

20305, вул. Інститутська, 1, м. Умань, Черкаської обл.
Уманський національний університет садівництва, тел.: 4 – 69 – 77.

Свідоцтво про реєстрацію КВ № 17791 – 6641ПР від 17.03.11 р.

© Уманський національний університет садівництва, 2012

ЗМІСТ

ЧАСТИНА 2

ЕКОНОМІКА

<i>О.О. Непочатенко, О.Т. Прокончук, М.А. Коротєєв</i>	ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	9
<i>О.О. Школьний</i>	РОЗВИТОК СВІТОВОГО РИНКУ КОМЕРЦІЙНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	21
<i>Т.С. Кучеренко, Т.С. Якименко</i>	ІННОВАЦІЙНІ ПРОЕКТИ АГРОФОРМУВАНЬ: ПРИНЦИПИ РОЗРОБКИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ.....	27
<i>Ю.О. Нестерчук, Ю.В. Улянич, Н.В. Бутко</i>	ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АПК ТА ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЇХ КАПІТАЛІЗАЦІЇ.....	39
<i>І.А. Бутило А.П. Бутило</i>	ЕКОНОМІЧНА ТА БІОЕНЕРГЕТИЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ЯБЛУК.....	46
<i>О.В. Жарун О.В. Наумова</i>	ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УМАНСЬКОГО РАЙОНУ.....	51
<i>Н.А. Іванова, А.А. Славгородська, Л.В. Білявська</i>	ВІДОБРАЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ТОВАРНО-МАТЕРІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ В АУДИТІ.....	55
<i>О.О. Непочатенко, П.М. Боровик, О.С. Тригубенко</i>	ВДОСКОНАЛЕННЯ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦТВА.....	64
<i>О.В. Гринчак, О.Х. Давлетханова, Л.В. Михайлишина</i>	ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ СТРАТЕГІЧНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ.....	71
<i>Л.І. Люта</i>	ЗАЛЕЖНІСТЬ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ВІД ТЕХНОЛОГІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.....	80
<i>Г.Ф. Мазур</i>	ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ РОЗВИТКУ АПВ УКРАЇНИ.....	87

<i>М.І. Мальований</i>	ФІНАНСОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВА ТА ЙОГО ПОКРАЩЕННЯ У ПІСЛЯКРИЗОВИЙ ПЕРІОД.....	93
<i>К.М. Мельник</i>	ПРОБЛЕМНІ КРЕДИТИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ТА МЕТОДИ ЇХ МІНІМІЗАЦІЇ.....	105
<i>А.А. Мельничук</i>	ОСОБЛИВОСТІ РИНКУ ОВОЧЕВОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	112
<i>О.А. Непочатенко</i>	УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ Й ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	118
<i>О.О. Непочатенко, О.В. Яковенко</i>	СТАН І СТРУКТУРА СІЛЬСЬКОГОСПО-ДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ ЗВЕНИГОРОДСЬКОГО РАЙОНУ.....	125
<i>О. В. Аверчев</i>	ЕКОНОМІЧНА ТА ЕНЕРГЕТИЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА ГРЕЧКИ ТА ПРОСА.....	129
<i>О.М. Байрак</i>	ПРИБУТОК ЯК ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	136
<i>І.А. Бержанір</i>	ОЦІНКА ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	142
<i>В.П. Бечко</i>	ПРОБЛЕМА НОРМУВАННЯ ОБОРОТНИХ ЗАСОБІВ.....	150
<i>Н.В. Бондаренко</i>	ІНСТРУМЕНТИ КОРОТКОСТРОКОВОГО ФІНАНСУВАННЯ МІКРОБІЗНЕСУ.....	160
<i>С.А. Власюк, Д.В. Сорока</i>	РЕСУРСНІ ПЛАТЕЖІ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	171
<i>В.В. Гарбар</i>	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ.....	177
<i>С.М. Дідух</i>	ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПЛЮДООВОЧЕВИХ КОНСЕРВНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ.....	183
<i>А.В. Доронін</i>	ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ЦУКРО-БУРЯКОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ.....	191
<i>Л.В. Клименко</i>	ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	200
<i>О.С. Коваленко</i>	ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ «КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ ПІДПРИЄМСТВА».....	210

<i>О.В. Коваленко</i>	ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В УПРАВЛІННІ БІЗНЕСОМ: ПРОБЛЕМИ ТА ПРОТИРІЧЧЯ.....	218
<i>М.Ю. Кодеська, А.В. Єрємєєва</i>	ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ.....	224
<i>Н.М. Котвицька</i>	СТАН ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	235
<i>П.Ю. Курмаєв</i>	МАКРОЕКОНОМІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА.....	241
<i>І.М. Новак, Н.О. Вернюк</i>	УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПРИЯТЛИВОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В УКРАЇНІ.....	246
<i>О.Т. Прокопчук</i>	ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ НА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	255
<i>А.О. Ревуцька</i>	НАУКОВІ АСПЕКТИ РИНКУ ЗЕМЛІ.....	266
<i>Р.І. Рибчак</i>	ПРІОРИТЕТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПРИВАТИЗАЦІЇ.....	272
<i>В.І. Рибчак</i>	ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ.....	280
<i>О.С. Рибчак</i>	ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ПРОЦЕСУ ДЕТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	286
<i>О.М. Саковська</i>	СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ ЗЕРНА.....	291
<i>Д.К. Семенда</i>	МІСЦЕ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ПЛОДІВ.....	298
<i>О.В. Семенда</i>	ІНТЕНСИФІКАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....	302
<i>Д.К. Семенда, Т.О. Кутковецька</i>	СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ САДІВНИЦТВА ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	307
<i>О. Сівоха</i>	ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ РИНКУ.....	312
<i>М.А. Слатвінський</i>	ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ.....	319

<i>Т.В. Сокольська</i>	ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОСТУ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	327
<i>В.В. Стільник</i>	КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРСЬКИХ ОБСЛУГОВУЮЧИХ КООПЕРАТИВІВ.....	334
<i>Ю.В. Танасійчук</i>	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИВАННЯ В ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ.....	342
<i>І.Б. Тернавська, Л.А. Пархоменко</i>	ХАРЧОВА ПРОМИСЛОВІСТЬ У ФОРМУВАННІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ.....	349
<i>І.В. Ткачук</i>	МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	357
<i>А.Ю. Токар, Н.С. Руда</i>	ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ НА РИНКУ ПРОДУКЦІЇ ПЛЮДООВОЧІВНИЦТВА У ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	368
<i>О.М. Транченко, Л.В. Транченко</i>	МОДЕЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ.....	374
<i>О.С. Тригубенко</i>	СУЧАСНИЙ СТАН БЮДЖЕТНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	385
<i>О.С. Тупчий</i>	КОНЦЕНТРАЦІЯ ТА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ САДІВНИЦТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	391
<i>А.О. Харенко, О.Л. Бурляй, Н.Б. Побережець</i>	МАРКЕТИНГ ПРОДУКЦІЇ ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	396
<i>І.В. Хлівна</i>	РОЗВИТОК РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ У КРИЗОВИЙ ПЕРІОД...	407
<i>Л.М. Худолій, Л.В. Барабаш</i>	ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ З МЕТОЮ ЇХ ДЕТІНІЗАЦІЇ.....	416
<i>Ю.С. Чернега</i>	РИНОК ПРАЦІ ТА ЙОГО ПОКРАЩЕННЯ.....	427
<i>В.О. Чернякова</i>	ОЦІНКА ФАКТОРІВ ВПЛИВУ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПЕРСОНАЛУ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....	435
<i>О.Г. Шайко, О.Д. Піддубна</i>	ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	439

<i>В.Р. Шаймухаметова</i>	ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОНЯТТЯ «РИНОК КОРМІВ».....	447
<i>А.М. Шатохін</i>	ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ.....	456
<i>І.І. Чернега</i>	ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ.....	463

ЧАСТИНА 2

ЕКОНОМІКА

ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

**О.О. НЕПОЧАТЕНКО, доктор економічних наук,
О.Т. ПРОКОПЧУК, М.А. КОРОТЄЄВ, кандидати економічних наук**

В статті здійснено обґрунтування сутності поняття ресурсного потенціалу та на базі досліджуваних підприємств проведено аналіз його сучасного стану, структури і розвитку та визначено напрями поліпшення його формування і використання у сільськогосподарських підприємствах

Найголовнішою з особливостей функціонування сучасних сільськогосподарських формувань є недосконалість їх ресурсного потенціалу, що зумовлена складним фінансовим становищем господарств та втратами ресурсів під час здійснення аграрної реформи. Важливою проблемою на сучасному етапі розвитку економіки в Україні є правильний пошук напрямів щодо ефективного використання уже наявних виробничих ресурсів сільського господарства, а також формування ресурсного потенціалу, який необхідний для виробництва певної кількості сільськогосподарської продукції.

Формування у сільськогосподарських підприємствах раціонального ресурсного забезпечення та його ефективного використання належить до актуальних проблем сьогодення.

Проблемі ресурсного забезпечення сільськогосподарських підприємств присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених-науковців, а саме: В. Амбросова, П. Саблука, М. Федорова, Г. Підлісецького, О. Богуцького, Д. Чернікова, Г. Мельничук, Р. Колосова, В. Месель-Веселяка.

Водночас, незважаючи на широкий спектр питань, охоплених дослідженнями, недостатньо опрацьованими як вітчизняними, так і зарубіжними вченими залишаються питання розробки методик оцінки ресурсного потенціалу підприємств АПК, пошуку напрямів його раціонального формування та ефективного використання.

Методика досліджень. В статті використано економіко-статистичні методи дослідження, зокрема монографічний, порівняння, табличний та графічний.

Метою даної статті є обґрунтування сутності поняття ресурсного потенціалу, аналіз його сучасного стану, структури і розвитку та визначення напрямів поліпшення його формування та ефективного використання.

Господарськими об'єктами дослідження виступають сільськогосподарські підприємства Черкаської області.

Результати досліджень. В економічній літературі застосовують різні трактування поняття ресурсного потенціалу. Результати проведеного

дослідження дозволили узагальнити позиції різних авторів щодо тлумачення сутності поняття ресурсний потенціал та визначити його:

- 1) з погляду продуктивних сил і виробничих відносин;
- 2) як матеріальну умову для розширеного відтворення;
- 3) через збалансованість та якісне співвідношення ресурсів, що формують їх потенціал для кожного підприємства.

Ресурсний потенціал є системою взаємопов'язаних різних видів ресурсів, які є у розпорядженні підприємства або можуть бути залучені до його господарської діяльності для максимального задоволення потреб споживачів та підвищення конкурентоспроможності на ринку. При цьому він визначається не просто кількістю та якістю ресурсів, які є на цей момент, а й їхнім оптимальним співвідношенням, відповідністю величини, складу і потребам вирішуваних завдань.

До складу ресурсного потенціалу входять такі елементи:

1. Матеріальні ресурси – це ресурси в натуральній формі, які використовуються у господарській діяльності сільськогосподарських підприємств. До складу матеріальних ресурсів відносять основні фонди та частка оборотних фондів.

2. Трудові ресурси – кількість працівників, які зайняті на підприємстві та ті, які входять до його складу за допоміжною та основною діяльністю. Високоякісна підготовка, перепідготовка персоналу, що сприяє широкому спектру його практичних навичок є важливим фактором ефективної діяльності підприємства.

3. Фінансові ресурси підприємства – це сукупність грошових надходжень та прибутків, які є в розпорядженні підприємства для здійснення та виконання фінансових обов'язків.

4. Нематеріальні ресурси – промислова та інтелектуальна власність, яка тривалий час приносить певну користь.

Таким чином, ресурсний потенціал сільськогосподарських підприємств можна визначити як інтегровану економічну категорію, що характеризує сукупність земельних, матеріально-технічних, трудових, інформаційних ресурсів, фінансового капіталу галузей, в яких вони створені та беруть участь у процесі вирощування, заготівлі, зберігання, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції, забезпечуючи при цьому необхідний її обсяг та якість.

Основними складовими ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств виступають земельні, матеріально-технічні, трудові ресурси (табл. 1). Площа сільськогосподарських угідь у користуванні аграрних підприємств Черкаської області 2011 р. збільшилася на 1,0% порівняно з 2007 р.

Чисельність працівників за досліджуваний період характеризується стійкою тенденцією до скорочення. Особливо швидкими темпами відбувається вивільнення працівників із галузі тваринництва. Це пояснюється як відмовою сільськогосподарських товаровиробників від виробництва трудомістких видів

продукції, так і певним підвищенням рівня фондоозброєності праці. Вартість необоротних та оборотних активів за період 2007 – 2011 рр. зросла в 1,3 раза та 3,9 відповідно.

1. Ресурсний потенціал сільськогосподарських підприємств Черкаської області* (за роками)

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2011 р. до 2007 р., %
Сільськогосподарські угіддя, тис. га	985,5	982,6	990,8	998,6	995,8	101,0
у т.ч. рілля	944,0	943,1	951,7	960,1	958,1	101,5
Необоротні активи (на кінець року), млн грн	1557,5	1993,5	2596,0	2873,0	3625,0	232,7
Оборотні активи (на кінець року), млн грн	2042,2	3017,3	4736,8	7091,3	10053,7	492,3
Середньоспискова чисельність працівників, осіб	37144	37260	36227	32562	32493	87,5
в т.ч.: в рослинництві	21358	21238	21181	18628	18991	88,9
тваринництві	15786	16022	15046	13934	13502	85,5

* Розраховано на основі даних Головного управління статистики у Черкаській області.

Хоча в кількісному вимірі основні засоби зменшуються через вибуття зношених, проте придбання нових, більш продуктивних, певною мірою знижує потребу в них.

У ресурсній забезпеченості сільськогосподарського виробництва земля складає понад 40%, трудові ресурси – близько 39%, основні та оборотні засоби – 20 – 21% [5].

Досвід вирощування високих і стабільних врожаїв сільськогосподарських культур, можливості інтенсифікації, концентрації та комплексної механізації відкривають великі перспективи для розвитку бурякосіяння, вирощування технічних, кормових, а особливо зернових культур в Україні загалом та Черкащині, зокрема. В області зернові культури у структурі посівних площ займають більше половини орних земель (рис. 1).

Частка зернових культур у посівах 2011 р. склала 56,3%, що на 0,9 відсоткові пункти більше, ніж у 2007. Збільшення посівних площ зернових культур зумовлене, в першу чергу, відносно вищим рівнем їх доходності порівняно з іншими видами продукції сільськогосподарського виробництва. Домінування зернових прослідковується не лише в структурі посівних площ сільськогосподарських культур, а й в розширенні їх посівів порівняно з кормовими, технічними та овоче-баштанними культурами.

Виробництво зернових культур традиційно займає лідируючі позиції в структурі виробництва продукції рослинництва. В останні роки характерною особливістю для сільськогосподарського виробництва стало поступове

розширення посівних площ під зерновими культурами. Однак в Черкаській області площі посіву зернових у 2011 р. зменшились на 2,1 та 33,7 тис. га (0,2 та 4,8 в.п.) проти 2007 та 2010 років відповідно (рис. 2).

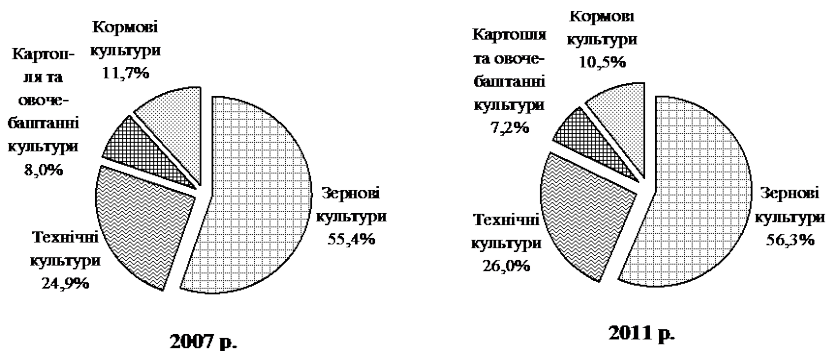

Рис. 1. Структура посівних площ сільськогосподарських підприємств Черкаської області

[Складено та розраховано за даними Головного управління статистики у Черкаській області].

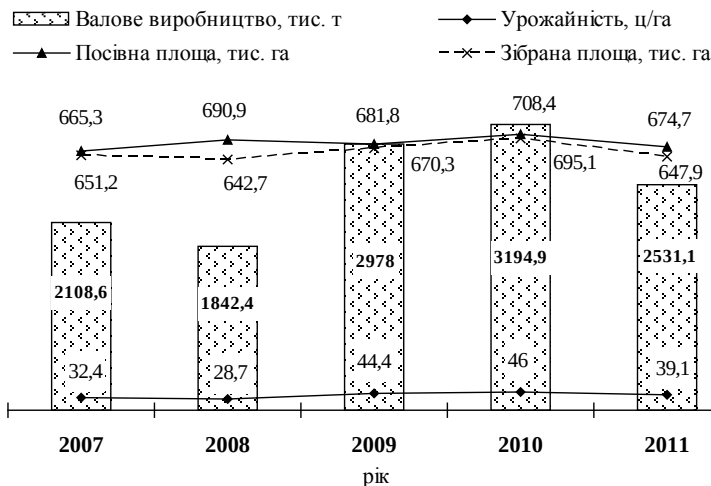

Рис. 2. Динаміка показників зернового виробництва сільськогосподарських підприємств Черкаської області

[Складено та розраховано за даними Головного управління статистики у Черкаській області].

У цілому урожайність зернових культур сільськогосподарських підприємств Черкаської області у 2011 р. зросла та склала 39,1 ц/га, що є нижче врожайності зернових у розвинутих європейських країнах, яка становить 50 – 70 ц/га [2].

Збільшення виробництва зерна і підвищення його якості нині вбачається в раціональному використанні земельних ресурсів шляхом впровадження науково-обґрунтованих систем землеробства та застосування інтенсивних технологій вирощування зернових культур. Інтенсивні технології є основою подальшого підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, оскільки за рахунок їх впровадження і вдосконалення організації праці за порівняно менших ресурсів можна одержати більшу кількість продукції з меншими витратами на її виробництво [1].

Для впровадження інтенсивних технологій у зернове виробництво важливим є забезпеченість сільськогосподарських підприємств зернопродуктового підкомплексу новітніми сучасними високопродуктивними машинами з посіву, догляду та збирання зерна.

Водночас слід відмітити, що чисельність наявної зернозбиральної техніки сільськогосподарських підприємств зернопродуктового підкомплексу має тенденцію до зменшення через вибуття зношених основних засобів (рис. 3).

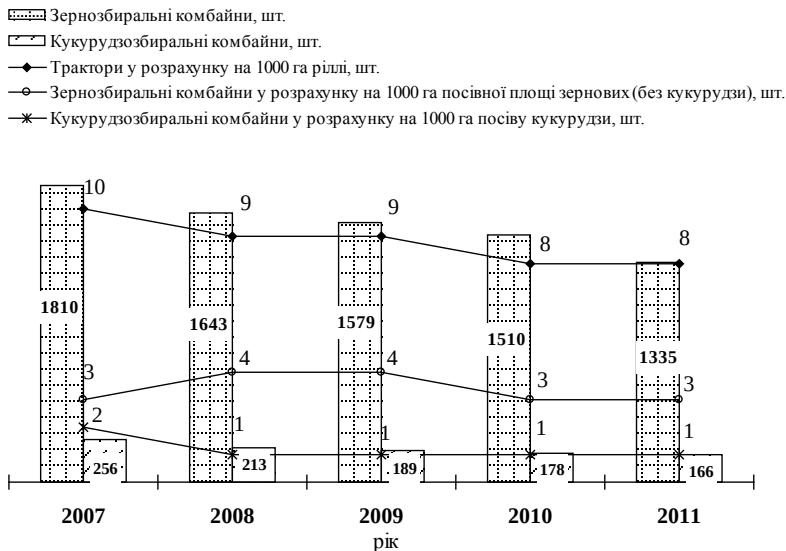

Рис. 3. Забезпеченість сільгосппідприємств Черкаської області сільськогосподарською технікою

[Складено та розраховано за даними Головного управління статистики у Черкаській області].

Вітчизняне устаткування сільгосп підприємств зернопродуктового підкомплексу надмірно зношене і технологічно застаріле. Тому при виробництві зерна допускаються досить великі затрати ручної праці.

Фінансовий стан сільськогосподарських підприємств зазнає суттєвого впливу від постійно зростаючої ціни на послуги заготівельних організацій (елеваторів), які беруть 1,6% за завантаження зерна та 0,8% за кожен місяць зберігання [5], що для виробника зернопродукції з врахуванням витрат на транспортування обходиться занадто дорого. Тому аграрні підприємства вимушені відмовлятися від послуг таких спеціалізованих підприємств, зазнаючи значних втрат від псування зерна.

Нестабільна економічна ситуація в країні негативно вплинула на розвиток бурякоцукрового виробництва, яке досить довго характеризувалося скороченням посівних площ під цукровими буряками [7].

В Черкаській області площі посіву цукрових коренеплодів у 2011 р. зменшились в 1,2 раза проти 2007 р., в 1,7 раза проти 2008 р., в 1,3 раза проти 2009 р., проте збільшилися в 1,4 та 2,0 раза у порівнянні з 2010 та 2011 роками відповідно (рис. 4).

Рис. 4. Динаміка показників виробництва цукрових буряків у сільськогосподарських підприємствах Черкаської області

[Складено та розраховано за даними Головного управління статистики у Черкаській області].

Основними виробниками цукрових буряків Черкаської області є сільськогосподарські підприємства, які в середньому забезпечують виробництво 98,2% обсягів продукції буряківництва. Господарства населення, в свою чергу, забезпечують 1,8% валового виробництва цукрових буряків. Частка продукції буряківництва у виробництві продукції рослинництва всіх категорій господарств Черкаської області у 2011 р. становила 1,9%.

Вирощування олійних культур та виробництво олієжирової продукції являється одним із пріоритетних та перспективних напрямів розвитку аграрного та промислового секторів економіки України. Черкаська область має сприятливі природнокліматичні умови для вирощування олійних культур, з яких найбільш розповсюдженими на цій території є соняшник, озимий та ярий ріпак, соя. Протягом останніх років площі сільськогосподарських підприємств зайняті під цими видами культур в основному зростають, крім останнього досліджуваного року, де загальна площа ріпаку частково знизилася (рис. 5).

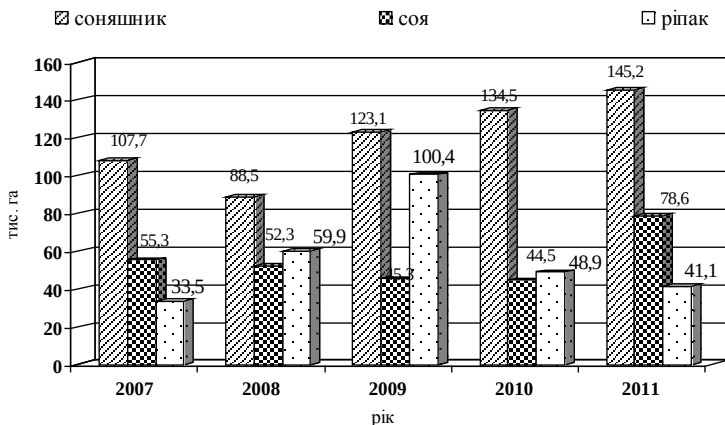

Рис. 5. Динаміка зібраних площ основних олійних культур сільськогосподарських підприємств Черкаської області

[Складено та розраховано за даними Головного управління статистики у Черкаській області].

Під соняшником зайнято 65,0% посівних площ усіх вирощуваних в Україні олійних культур. В Черкаській області у 2011 р. площа, з якої було зібрано основну олійну культуру регіону збільшилася на 10,7 тис. га (7,4%) проти 2010 р.

Вирощуванням соняшнику в досліджуваній області займається майже кожне сільськогосподарське підприємство, сої – кожне третє, ріпаку – четверте. Така ситуація обумовлюється низкою причин, а саме: відсутністю в сільськогосподарських підприємств спеціальної техніки для їх сівби, збирання та первинної переробки ріпаку, відсутністю районованих сортів олійних культур, обмеженістю попиту з боку вітчизняних підприємств з переробки сої та ріпаку.

Вирощування олійних культур для сільськогосподарських підприємств Черкащини є прибутковим, лідером серед яких за рівнем рентабельності являється соняшник. Його рентабельність у 2011 р. склала 69,2%, що на 45,4 відсоткові пункти вища, ніж у 2007 р. та на – 23,9 в.п. відносно у 2010 р.

Тваринництво є центральною ланкою м'ясопродуктового підкомплексу, яке базується на використанні земельних ресурсів як основного джерела природних кормів. Ріст виробництва продукції тваринництва з одночасним покращенням його якісних показників є головною умовою успішної роботи всіх галузей підкомплексу [4]. Галузь тваринництва Черкаської області, так як загалом і України, за останні роки зазнала великих втрат. Значно скоротилося поголів'я тварин у всіх категоріях господарств, застаріла матеріально-технічна база галузі, знизився рівень спеціалізації та концентрації виробництва, технологічного й технічного забезпечення.

Зменшення поголів'я худоби та птиці призвело до тимчасового скорочення обсягу виробництва продукції галузі тваринництва (рис. 6), але починаючи з 2007 р. спостерігається тенденція до його нарощення за рахунок підвищення продуктивності тварин.

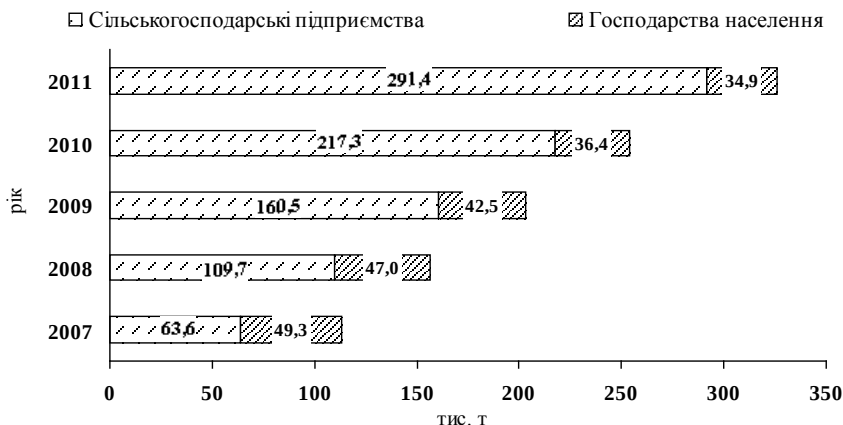

Рис. 6. Динаміка та структура виробництва м'яса (у забійній вазі) по Черкаській області

[Складено та розраховано за даними Головного управління статистики у Черкаській області].

Прибутковість виробництва продукції галузі тваринництва на Черкащині досить низька, а в окремі роки її виробництво взагалі збиткове, крім виробництва м'яса птиці, рівень рентабельності якої у 2007 р. склав 29,6%, у 2008 р. — 11,7, у 2009 р. — 64,6, у 2010 р. — 60,1%, проте у 2011 р. збитковість галузі склала 8,2% [3].

Підвищення рентабельності виробництва м'яса нині пов'язане із застосуванням інтенсивних технологій вирощування тварин, які передбачають застосування ефективних засобів виробництва і технологічних процесів.

В Черкаській області провідною галуззю тваринництва є молочне скотарство, адже виробництвом молока займаються більшість

сільськогосподарських підприємств та господарств населення. Нині характерною ознакою розвитку цієї галузі є найменше за останні роки поголів'я та валове виробництво молока (табл. 2).

2. Динаміка показників розвитку молочного скотарства Черкаської області*

Показник	Категорія виробників	Рік					2011 р. у% до 2007 р.
		2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	
Молочне поголов'я, тис. гол.	господарства усіх категорій	121,1	113,8	106,1	100,5	95,4	78,8
	сільгосппідприємства	47,2	45,2	45,5	45,5	45,3	96,0
	господарства населення	73,9	68,6	60,6	55,0	50,1	67,8
Продук- тивність 1 голови, кг	господарства усіх категорій	3866	4078	4271	4561	4682	121,1
	сільгосппідприємства	3803	4044	4248	4645	4823	126,8
	господарства населення	3904	4097	4288	4500	4570	117,1
Виробниц- тво молока, тис. т	господарства усіх категорій	515,6	501,8	493,6	491,0	478,9	92,9
	питома вага, %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	–
	сільгосппідприємства	191,7	185,8	187,1	206,9	216,0	112,7
	питома вага, %	37,2	37,0	37,9	42,1	45,1	–
	господарства населення	323,9	316,0	306,5	284,1	262,9	81,2
	питома вага, %	62,8	63,0	62,1	57,9	54,9	–

* Узагальнено і розраховано за даними Головного управління статистики у Черкаській обл.

Так, у 2011 р. чисельність поголів'я корів у всіх категоріях господарств скоротилась на 21,1% в порівнянні з 2007 р. Зменшення кількості дійного стада відбувається перш за все через стрибкоподібне підняття цін на матеріально-технічні ресурси, яке супроводжується невизначеністю товаровиробників щодо закупівельних цін на молокосировину.

Скорочення молочного поголів'я у всіх категоріях господарств призвело до недовиробництва молока, яке в 2011 р. становило 92,9% проти рівня 2007 р. Основними виробниками молока Черкаської області в останні роки є господарства населення, питома вага яких у 2009 р. у загальному виробництві складала 54,9% (262,91 тис. т), що на 18,8% (61,0 тис. т) менше, ніж в 2007 р.

Спад виробництва молока в усіх категоріях господарств зумовлене різними факторами, основними з яких є зниження економічної зацікавленості у розвитку галузі, низькі закупівельні ціни на сировину, спад платоспроможного попиту населення, зниження трудової активності (через низьку оплату праці), відсутність гарантованих ринків збуту молочної продукції, погіршення ветеринарного обслуговування, порушення технологій утримання тварин [6].

Показники економічної ефективності використання ресурсного

потенціалу сільськогосподарських підприємств Черкаської області, коливаються за роками (табл. 3), хоча основна їх частина має тенденцію до зменшення, проте низка з них характеризується зростанням.

3. Ефективність використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств Черкаської області* (за роками)

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2011 р. у% до 2007 р.
Урожайність, ц/га: зернових	32,4	28,7	44,4	37,3	39,5	121,9
цукрових буряків	331	269	327	341	276	83,4
соняшнику	15,8	17,1	19,3	22,8	20,9	91,7
Виробництво на 100 га с.-г. угідь, ц: зернових	2139,6	1875,0	3005,7	2846,8	2729,1	127,6
цукрових буряків	1535,1	844,8	651,5	459,2	673,3	43,9
соняшнику	117,5	104,4	164,0	211,2	325,1	153,9
Рентабельність (збитковість), %: зерна	5,1	30,2	10,3	14,6	9,4	+ 4,3 в.п.
цукрових буряків	13,1	- 15,4	- 2,4	31,2	20,2	+7,1 в.п.
соняшнику	27,7	79,2	9,8	15,9	23,5	- 4,2 в.п.
Середньодобові прирости ВРХ на вирощуванні, відгодівлі та нагулі, г	468	480	511	527	520	111,1
Середньодобові прирости свиней на вирощуванні та відгодівлі, г	313	321	364	366	365	116,6
Середня несучість курей-несучок, шт.	294	278	300	290	284	96,6
Виробництво м'яса усіх видів на одну умовну голову великої рогатої худоби, кг	205	272	327	405	377	183,9
Виробництво яловичини та телятини на одну голову ВРХ, кг	104	103	107	93	89	85,6
Свинина на одну голову свиней, кг	70	72	73	66	68	97,1
Вирощено в живій масі худоби і птиці на 100 га сільгоспугідь, ц	118,7	155,7	199,7	256,0	248,7	209,5
в т. ч. приріст свинини на 100 га ріллі, ц	34,6	36,1	33,2	32,3	26,0	75,1
Виробництво яєць на 100 га зернових і зернобобових, млн шт.	92,3	89,1	99,0	94,5	97,9	106,1
Індекс цін реалізації худоби та птиці, у% до попереднього року	88,7	96,8	166,8	94,5	111,0	х
Середньорічний надій молока від 1 корови, кг	3803	4044	4248	4645	4823	126,8
Виробництво молока на 100 га сільгоспугідь, ц	355,0	345,6	340,1	338,1	330,0	93,0
Одержано валової продукції молока на 100 га сільгоспугідь, млн грн	417,5	405,4	400,8	397,6	351,0	84,1

* Розраховано на основі даних Головного управління статистики у Черкаській області.

Так продуктивності корів у 2011 р. зросла на 26,8% проти 2007 р., що пов'язано із впровадженням ресурсоощадних і безвідходних технологій

виробництва молокосировини, середньодобові прирости ВРХ та свиней – на 11,1 та 16,6% в порівнянні з 2007 р., вирощування в живій масі худоби та птиці збільшилося вдвічі.

Рівень рентабельності виробництва молока у сільськогосподарських підприємствах у 2011 р. збільшився на 8,4 відсоткові пункти проти 2007 і склав 17,0%, а виробництво цукрових буряків зросло на 7,1 відсоткові пункти порівняно з 2007 р.

Реалізація проектів розвитку та підвищення конкурентоспроможності продукції аграрно-промислового розвитку регіону дозволяє найближчий час збільшити поставки високоякісного вітчизняного продовольства на внутрішній ринок, підвищити продовольчу безпеку країни.

Висновки. Результативність господарської діяльності суб'єктів аграрно-промислового виробництва залежить від багатьох факторів, ключовими серед яких є наявність ресурсного потенціалу, його кількісних і якісних параметрів, раціональної внутрішньої структури, оптимального розміру та ефективності використання. У сільськогосподарських підприємствах Черкаської області за період 2007 – 2011 рр. спостерігається скорочення основних характеристик ресурсного потенціалу. Чисельність працівників у 2011 р. зменшилися на 12,5% в порівнянні з 2007 р. Вартість необоротних та оборотних активів має тенденцію до зростання, хоча в кількісному вимірі зменшується через вибуття зношеної техніки та придбання нової більш дорожчої, яка знижує потребу в ній. Розмір земельних ресурсів, що знаходяться в розпорядженні сільськогосподарських підприємств за досліджуваний період майже не змінився.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що для подальшого успішного розвитку ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств Черкаської області на індустріальній основі, поряд із сприятливими природнокліматичними умовами, практично створена потужна виробнича і технічна база в птахівництві, свинарстві, формується конкурентоспроможне молочне тваринництво, а землеробство продовжує курс на інтенсифікацію аграрного виробництва з впровадженням ресурсозберігаючих технологій вирощування основних сільськогосподарських культур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Данкевич А. Є. Напрями підвищення ефективності господарської діяльності агрохолдингів / А. Є. Данкевич // Агроінком. — 2011. — № 4 – 6. — С. 76 – 78.
2. Нестерчук Ю. О. Інтеграційні процеси в аграрно-промисловому виробництві: монографія / Ю. О. Нестерчук // Умань: Видавець «Сочінський», 2009. — 372 с.
3. Нестерчук Ю. О. Оцінка стратегічного ресурсного потенціалу продуктивних підкомплексів регіону / Ю. О. Нестерчук, Н. В. Бутко // Наук. вісн. Львівського нац. ун-ту ветеринарної медицини та біотехнологій

- ім. С. З. Гжицького. Серія «Економічні науки». — 2011. — Т. 13, № 4 (50). — Ч. 5. — С. 195 – 200.
4. Підлісецький Г. М. Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу аграрного сектору / Г. М. Підлісецький, М. І. Толкач // Економіка АПК. — 2008. — № 5. — С. 65 – 66.
 5. Рогоза М. Є. Управління потенціалом підприємства в умовах динамічного розвитку економіки / М. Є. Рогоза // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. — 2010. — Т. 1. — № 1 (3). — С. 280 – 288.
 6. Саблук П. Т. Кластеризація як механізм підвищення конкурентоспроможності та соціальної спрямованості аграрної економіки / П. Т. Саблук, М. Ф. Кропивко // Економіка АПК. — 2010. — № 1. — С. 3 – 12.
 7. Ходос Д. Ресурсный потенциал и развитие сельскохозяйственного производства / Д. Ходос // АПК: экономика, управление. — 2009. — № 4. — С. 84 – 88.
 8. Шаманська О. І. Загальна система формування економічного потенціалу / О. І. Шаманська // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — № 2 (92). — С. 109 – 114.

Одержано 4.09.12

Определено, что для дальнейшего успешного развития ресурсного потенциала сельскохозяйственных предприятий Черкасской области на индустриальной основе, рядом с благоприятными природно-климатическими условиями, практически создана могучая производственная и техническая база в птицеводстве, свиноводстве, формируется конкурентоспособное молочное животноводство, а земледелие продолжает курс на интенсификацию аграрного производства с внедрением ресурсосберегающих технологий выращивания основных сельскохозяйственных культур.

Ключевые слова: ресурсный потенциал, формирование, сельскохозяйственные предприятия, управление ресурсным потенциалом.

It was set, that for further successful development of the industrial resource potential of agricultural enterprises of Cherkassy region, along with favourable natural and climatic conditions, a powerful productive and technical base was practically created in the poultry and pig production with the competitive dairy cattle production being formed, and arable farming continued the course on intensification of agrarian production with the introduction of resource-saving technologies of growing main crops.

Key words: resource potential, formation, agricultural enterprises, management of resource potential.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**Збірник наукових праць
УМАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ САДІВНИЦТВА**

**Засновано в 1926 році
Випуск 81**

*Збірник наукових праць Уманського національного університету
садівництва* / Редкол.: О.О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. — Умань, 2012.
Вип. 81. — Ч. 2: Економіка. — 476 с.

Адреса редакції:
20305, вул. Інститутська, 1, м. Умань, Черкаської обл.
Уманський національний університет садівництва, тел.: 4 – 69 – 87.

Свідоцтво про реєстрацію KB № 17791 – 6641ПР від 17.03.11 р.

Підписано до друку 11.12.2012 р. Формат 60х84 1/16. Друк офсет.
Умов.-друк. арк. 28,95. Наклад 300 екз. Зам. №336.

Надруковано: Редакційно-видавничий відділ
Свідоцтво ДК № 2499 від 18.05.2006 р.
Уманського національного університету садівництва
вул. Інтернаціональна, 2, м. Умань, Черкаська обл., 20305.